

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА І ЗМІНИ ГЕОЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

УДК 339.9.012:339.94

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ МІНЕРАЛЬНО-СИРОВИННОЮ БАЗОЮ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУР ДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇН ЄВРОПИ

Пашкевич М.С., д.е.н.,
Шагоян С.М.

Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», м. Дніпро

В результаті проведених досліджень встановлено, що в умовах глобалізаційних процесів виникає економічне протиріччя, яке полягає у необхідності забезпечення достатнього рівня економічної безпеки країн світу в цілому, і Європи зокрема, на тлі процесів інтеграції економік. Встановлено, що з одного боку інтеграційно-глобалізаційні економічні процеси підвищують рівень економічної взаємної залежності країн Європи, але, з іншого боку, країни світу все більше турбуються за власний рівень економічної безпеки, яка за своєю сутністю є певним захистом від загроз. Тоді виникає питання, які саме загрози має глобалізація для країн Європи. Також звідси виникає важлива науково-практична проблема, яка полягає у забезпеченні економічної безпеки країн Європи в умовах глобалізаційних процесів. З цією проблемою пов'язане завдання з визначення чинників та факторів економічної безпеки країн Європи.

Також у ході досліджень виявлено, що в умовах відсутності концептуальних основ та методичних підходів до визначення рівня економічної безпеки країни, а також в умовах відсутності обґрунтованої низки факторів, що можуть вплинути на інтегральний показник економічної безпеки країн, доцільно вважати основою економічної безпеки будь-якої країни її енергетичну незалежність. У свою чергу, шляхом аналізу даних щодо портфелю енергоресурсів країн Європи, а також даних щодо імпорту енергоресурсів у країнах Європи було визначено, що енергетична незалежність країни, а саме країн Європи, ґрунтується на використанні мінерально-сировинної бази, частка якої у енергогенерації складає майже 50 %. Таким чином, у статті наведено обґрунтування раніше висунутого припущення про те, що ефективно управління мінерально-сировинною базою корпоративних структур добувної галузі країн Європи та світу є суттєвим чинником економічної безпеки країни. Стаття розкриває авторське бачення, що ефективно управління мінерально-сировинною базою корпоративних структур добувної галузі країн Європи та світу, спрямоване на забезпечення належного рівня їх економічної безпеки, повинно ґрунтуватися на чотирьох основних принципах, пов'язаних з імпортом та власним видобутком, балансом інтересів держави та корпоративної структури, а також з урахуванням короткострокової та довгострокової перспективи. Обґрунтовано, що власність на мінерально-сировинні ресурси корпоративних структур добувної галузі повинна

бути приватно-державною, що гарантує підвищення рівня економічної безпеки країн Європи. Диверсифіковане енергозабезпечення за джерелами енергопостачання – мінералко-сировинна база та альтернативні джерела енергії, дозволить мати мінерально-сировинні ресурси у якості стратегічного запасу країни на майбутнє та забезпечувати сталий розвиток. Диверсифіковане енергозабезпечення за ознакою імпорту та власного видобутку дозволить знайти раціональний баланс між рівнем економічної безпеки і сталим розвитком у довгостроковому періоді.

Ключові слова: міжнародна економіка, корпоративні структури, економічна безпека, добувна галузь, енергетична безпека, енергогенерація, управління

UDC 33:339.9

EFFICIENT MANAGEMENT OF MINERAL RESOURCES OWNED BY MINING INDUSTRY CORPORATE STRUCTURES AS A FACTOR OF ECONOMIC SECURITY OF EUROPEAN COUNTRIES

Pashkevych M., Dr. of Econ.Sc.

Shagoyan S.

National Mining University, Dnipro

As a result of the conducted research, it has been established that under the conditions of globalization processes there is an economic contradiction, which consists in the need to ensure an adequate level of economic security of the countries around the world as a whole, and in Europe, in particular, against the processes of integration of national economies. It has been established as well that on the one hand, integration and globalization economic processes increase the level of economic interdependence of European countries, but, on the other hand, the countries of the world are increasingly concerned about their own level of economic security, which in its essence is a certain protection against threats. Then the question arises as to what threatens does the globalization have for European countries. It also raises an important scientific and practical problem, which is to provide the economic security of European countries in the context of globalization processes. This problem involves the task of identifying the range of important factors influencing economic security in Europe. Also during the research, it was discovered that in the absence of conceptual foundations and methodological approaches to determining the level of economic security of the country, as well as in the absence of a reasonable number of factors that could affect the integral indicator of economic security of countries, it is appropriate to consider energy independence as the basis of economic security of any country. In turn, by analyzing data on the energy portfolio of European countries as well as data on import of energy resources in Europe, it was determined that the energy independence of the country, namely the countries of Europe, is based on the use of the mineral raw materials base, the share of which in the energy generation is currently almost 50 % in Europe. Thus, the article provides a justification of the previously suggested assumption that efficient management of the mineral resource base of the corporate structures of the mining industry in Europe and the world is a significant factor in the country's economic security. The article reveals the author's view that effective management of the mineral

resource base of the corporate structures of the mining industry in Europe and the world, aimed at ensuring an adequate level of their economic security, should be based on four basic principles related to import and production, balance of interests of the state and corporate structures, and also take into account the short-term and long-term prospects. It is substantiated that ownership of mineral resources of corporate structures of mining industry should be private-state, which guarantees increase of economic safety level in the countries of Europe. Diversified energy supply by sources of power supply – mineral raw materials base and alternative energy sources will allow mineral resources to be available as a strategic reserve for the future generations and to ensure sustainable development. Diversified energy supply on the basis of import and own extraction will allow finding a rational balance between the level of economic security and sustainable development in the long-term.

Keywords: international economics, corporate structures, economic security, mining industry, energy security, energy generation, management

Актуальність проблеми. Підвищення рівня економічної безпеки країн Європи – актуальна науково-практична проблема сьогодення. Очевидно, що економічна безпека окремої країни має чимало складових, і навколо питання щодо обрання стратегічних пріоритетів підвищення рівня економічної безпеки, точаться постійні дискусії управлінців та політиків. Іншими словами, й дотепер відкритим залишається питання: на чому зосередити зусилля країни, щоб підвищити її рівень економічної безпеки. Особливо це питання набуває актуальності в умовах глобалізації, коли остання, як процес об'єднання економік країн, ставить під сумнів економічну безпеку взагалі. Якщо відбувається об'єднання, то цей процес передбачає відсутність економічних загроз. У свою чергу, якщо економічні загрози відсутні, то відсутня проблема забезпечення економічної безпеки. Однак, навпаки, країни Європи активно намагаються підвищити рівень власної економічної безпеки за рахунок різних факторів. Таким чином, спостерігається певне протиріччя між процесом глобалізацією та явищем економічної безпеки країн Європи.

У даному дослідженні, висувається припущення, що рівень економічної безпеки країн Європи може бути підвищений на основі ефективного управління мінерально-сировинною базою корпоративних структур добувної галузі. Це припущення ґрунтується на тому, що в умовах підвищення споживання енергії у країнах Європи економічна безпека кожної окремої країни може базуватися виключно на енергетичній безпеці, що неодноразово підкреслювалося різними вченими [1, с. 13]. Управління мінерально-сировинною базою корпоративної структури складається з управлінських рішень, які

приймаються під час управління мінерально-сировинною базою окремих гірничо-збагачувальних комбінатів. У свою чергу, питання управління мінерально-сировинною базою окремого гірничо-збагачувального корпоративної структури (ГЗК) в складі корпоративної структури є організаційно складними та фінансово витратними, що може сприяти перегляду корпоративної стратегії та місця в ній корпоративної структури як активу. Виробнича або операційна стратегія корпоративної структури забезпечує досягнення певних показників розвитку виробництва (за обсягами, номенклатурою, якістю, ефективністю, технологіями). Системність управління дозволяє визначити підпорядкованість цієї функціональної стратегії корпоративній та конкурентній стратегіям, оцінити узгодженість з іншими функціональними стратегіями, особливо маркетинговою та визначити рівень економічної безпеки. Ефективність управління мінерально-сировинною базою корпоративної структури та окремого гірничо-збагачувального корпоративної структури залежить від гірничо-геологічних умов, які на початку розробки родовища є об'єктивними та незалежними від корпоративної структури чинниками. В подальшому, результати управління мінерально-сировинною базою корпоративної структури погіршуються внаслідок здійснення нераціонального відпрацювання родовища, використання застарілих технологій та максимізації короткострокових економічних результатів, що в цілому впливає на енергетичну безпеку країни, а відтак і на її економічну безпеку.

Таким чином, окреслена проблема підвищення рівня економічної безпеки країн світу в умовах глобалізації та пов'язане з нею завдання визначення ефективного управління мінерально-сировинною базою корпоративної структури чинником економічної безпеки країн світу є актуальними та своєчасними для дослідження.

Аналіз останніх наукових досліджень. Чимало вчених у своїх дослідженнях доводять необхідність постійного моніторингу рівня економічної безпеки країни. Серед них Герсель А. та Германек Дж. [1], Хеслоп Х. [2], Хлавк М. [3]. Однак, у роботах зазначених авторів на тлі пропозицій щодо визначення сутності економічної безпеки країни відсутнє обґрунтування її конкретних факторів та методики розрахунку. Значний внесок в розвиток теорії та практики управління добувною галуззю зробили такі вчені, як Амоша О.І. [4], Півняк Г.Г. [5], Варава Л.М. [6], у дослідженнях яких зазначаються фундаментальні

принципи розвитку добувної галузі України та світу на основі формування корпоративних структур. Виключна роль мінерально-сировинної бази у забезпеченні економічної безпеки країни підкреслюється у роботах Бабця Є.К. [7], який акцентував увагу на методиці оцінки перспективності міжнародних ринків збуту продукції та стверджував доцільність роботи компаній на більш стабільних за обсягом споживання ринках, якщо це не зашкоджує рівню економічної безпеки країни. Про необхідність формування стратегії забезпечення національної безпеки наголошують у дослідженнях Кобиляцький В.В. та Морозова Л.В. [8]. Можливість підвищення рівня економічної безпеки країни Мікула Н.А. [9] вбачає на основі безпеки підприємницької діяльності.

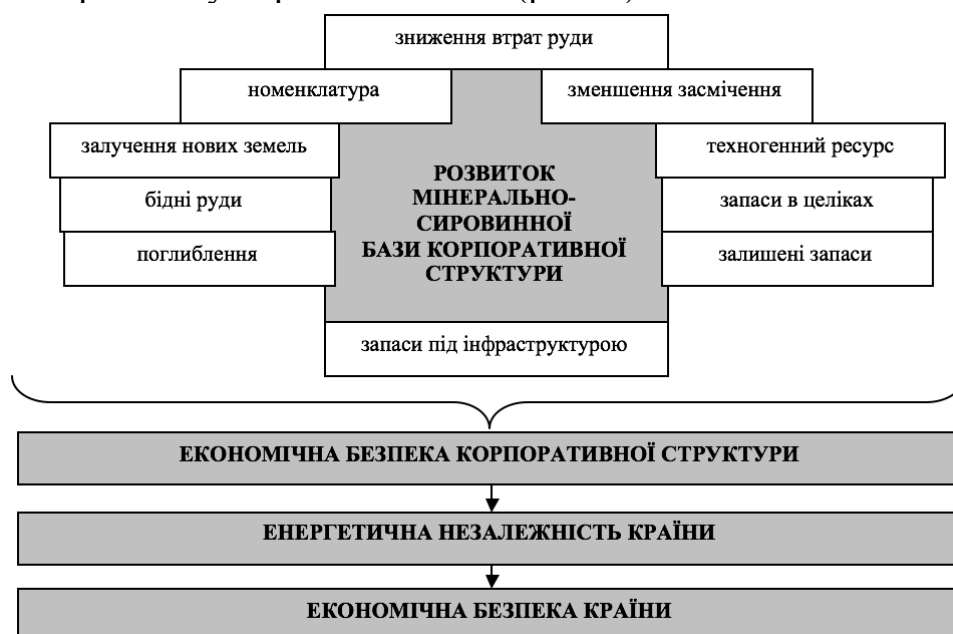
Проте, на нашу думку, дослідники недостатню увагу приділили визначенню факторів, які впливають на економічну безпеку країни, та не запропонували методику визначення рівня економічної безпеки країни. Також, не достатньо досліджуються питання управління мінерально-сировинною базою корпоративних структур, як чинник економічної безпеки країн.

Мета роботи: обґрунтування принципів ефективного управління мінерально-сировинною базою корпоративної структури, як чинника економічної безпеки країн Європи.

Викладення основного матеріалу дослідження. Мінерально-сировинну базу корпоративної структури можна характеризувати такими показниками, як рівень геологічної вивченості запасів та їх обсяг; якість природної сировини; економічна доцільність освоєння родовищ (співвідношення виробничих витрат і ціни). Наведені показники змінюються внаслідок діяльності корпоративної структури, яка має наслідком трансформацію мінерально-сировинної бази та мають бути враховані при управлінні поточним та стратегічним виробничим потенціалом корпоративної структури та під час забезпечення необхідного рівня економічної безпеки. У цих аспектах Криворізький залізорудний басейн є достатньо вивченим та промислово освоєним діючими корпоративними структурами добувної галузі. За оцінками експертів сировинні запаси криворізьких корпоративних структур забезпечать їх діяльність на період 32-85 років. Однак, складність гірничо-геологічних умов видобутку руд визначається тим, що значна частина запасів знаходиться в охоронних ціликах промислових споруд, під відвалами та шламосховищами комбінатів, під руслом р. Інгулець,

територією міської забудови, а також розташована на глибині більш 500 м [6]. Таким чином, для визначеного періоду часу відповідно до поточної гірничо-геологічної ситуації стратегія управління мінерально-сировинною базою для забезпечення економічної безпеки корпоративної структури за сировинною ознакою та економічної безпеки країн світу буде змінюватися протягом означеного періоду. Це сприяє виникненню функціональних обов'язків на підприємстві зі стратегічного управління мінерально-сировинною базою, виходячи з її обмеженості, неможливості відновлення, техніко-технологічної складності та особливостей освоєння, розміру та ефективності додаткових витрат на розширення мінерально-сировинної бази [10, 11].

Для кожної комбінату, що входить у корпоративну структуру добувної галузі, характерні власні геологічні умови родовища та специфіка його розробки, що формує різні передумови ефективності виробничого, комерційного процесів, економічної безпеки території та країни в цілому [12]. Оскільки отримання корпоративними структурами економічних результатів забезпечується використанням мінерально-сировинних ресурсів, вагомим місцем при визначенні рівня їх економічної безпеки та рівня економічної безпеки країни в цілому займає оцінка перспектив розвитку сировинної бази (рис. 1).

*Рис. 1. Розвиток мінерально-сировинної бази корпоративної структури добувної галузі, як чинник економічної безпеки країни
Побудовано авторами*

Розширення мінерально-сировинної бази корпоративних структур, наприклад, залізорудної добувної галузі передбачає впровадження інноваційно-інвестиційних проектів за наступними напрямками:

- зменшення витрат та засмічення руди у виробничих процесах з метою підвищення якості сирової руди та зменшення витрат на її збагачення;
- використання бідних руд, в тому числі техногенних запасів для управління номенклатурою та асортиментом продукції;
- поглиблення горизонту видобувних робіт за межі проектних показників (за умов наявності важелів управління вартістю транспортування порожньої породи та руди з кар'єрів);
- залучення нових земель та/або перенесення інфраструктурних та природних об'єктів для доступу до залишених запасів [13].

Визначивши, що собою являє типова мінерально-сировинна база окремої корпоративної структури добувної галузі, на прикладі використання країнами Європи вугілля у своєму енергетичному балансі, доведемо роль вугілля в європейському енергозабезпеченні, та, як наслідок, роль управління мінерально-сировинною базою корпоративних структур добувної галузі в економічній безпеці країн Європи.

За даними Європейської Асоціації Кам'яного і Бурого Вугілля «Єврокоул» 2016 р. можна спостерігати наступне у країнах Європи щодо їх енергетичного забезпечення та економічної безпеки [14].

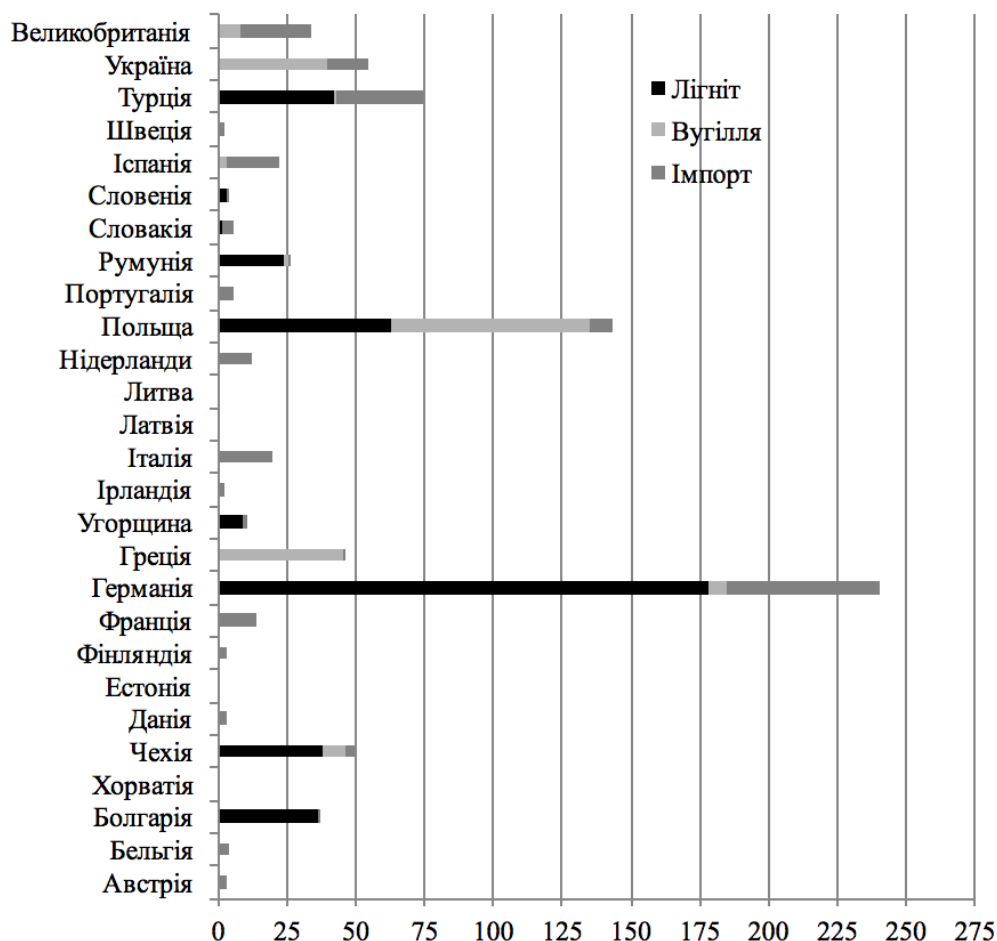
У 2015 році в Європі не було країни, яка б в тій чи іншій мірі не використовувала вугілля для власного енергозабезпечення (рис. 2).

Навіть Великобританія, заклавши свою останню шахту, продовжувала імпортувати вугілля в обсязі 25,5 млн. тон. Всього 28 держав-членів ЄС у 2015 році видобули близько 500 млн. тон вугілля і імпортували для власних потреб ще близько 100 млн. тон [14].

На наш погляд, представлені статистичні дані тільки доводять зроблене припущення, що управління мінерально-сировинною базою корпоративних структур добувної галузі є суттєвим фактором економічної безпеки країн світу.

Вугілля імпортують всі країни ЄС. З цього можна зробити висновок, що ті країни, які не мають власних корпоративних структур вугледобувної галузі (Франція, Італія, Португалія, Фінляндія, Ірландія, Бельгія, Нідерланди та інші), не можуть відмовитися від цього ресурсу навіть при досить розвинених інноваційних технологіях альтернативної енергетики. З цього можна констатувати певний рівень залежності цих країн від імпорту енергоносіїв, що, на нашу думку, знижує рівень економічної безпеки у цих країнах. До того тим країнам, які самостійно

видобувають вугілля (Німеччина, Польща, Туреччина, Болгарія, Греція, Україна), його в повній мірі ще й не вистачає. Найбільшими імпортерами вугілля в ЄС в 2014 р. були США і Колумбія (загальна частка 42%), РФ (30%) і країни Африки (10%) [14].

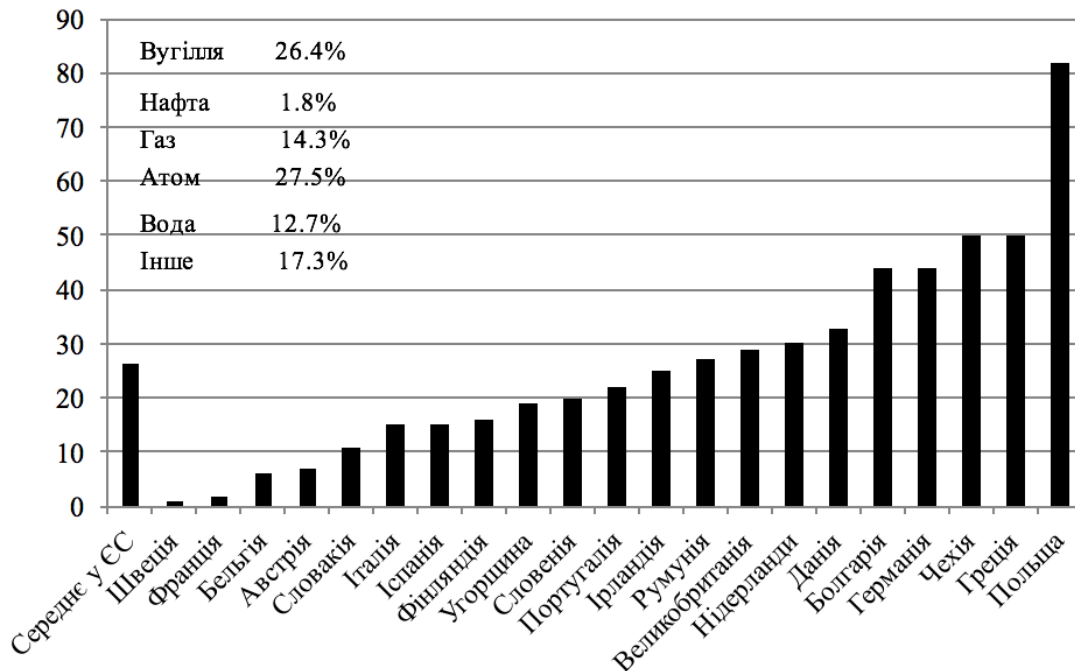
*Рис. 2. Виробництво та імпорт вугілля у країнах ЄС у 2015 р., як домінуючий чинник енергетичної та економічної безпеки країн світу.
Побудовано авторами за даними [14]*

Якщо порівнювати країни, які тільки імпортують вугілля, з тими, які мають диверсифіковане енергозабезпечення, що складається з власного видобутку та імпорту, то можна стверджувати, що останні мають більш високий рівень власної енергетичної, а відтак, і економічної безпеки, незважаючи на умови глобалізації.

Частка вугілля в електрогенерації ЄС в 2014 р. склала 26,4% на рівні з атомом (27,5%), водою і газом (27%) (рис. 3). Частка альтернативних джерел енергії (вітру, сонця, припливів і відливів, біоотпівів, відходів) була трохи вище - 17%. Приведені дані свідчать про ресурсний диверсифікований енергетичний портфель ЄС перехідного періоду зі стабільною домінантою традиційних енергоносіїв [14].

Таким чином, з представлених даних видно, що разом використання

мінерально-сировинної бази (вугілля, нафта, газ), що належить корпоративним структурам добувної галузі у країнах Європи разом складає 42,5% - майже половину – загального енергозабезпечення цих країн. При цьому, приблизно половина країн ЄС (див. рис. 3) залежить від вугільної мінерально-сировинної бази приблизно на 30%.

*Рис. 3. Частка вугілля у електрогенерації у країнах ЄС у 2014 р.
Побудовано авторами за даними [14]*

Враховуючи те, що й дотепер не визначена методика розрахунку індексу економічної безпеки країн світу, то, якщо за основу взяти рівень енергозабезпеченості країн мінерально-сировинною базою для генерації енергії, то саме з показників, приведених на рис. 2 та 3, можна судити про рівень економічної безпеки країн Європи. Все це дає підстави стверджувати, що управління мінерально-сировинною базою корпоративних структур добувної галузі є суттєвим чинником економічної безпеки країн Європи.

Звідси доцільно сформулювати основні принципи ефективного управління мінерально-сировинною базою корпоративних структур добувної галузі, як чинника економічної безпеки країн Європи (рис. 4).

Висновки. В умовах глобалізації виникає економічне протиріччя, яке полягає у необхідності забезпечення достатнього рівня економічної безпеки країн світу в цілому, і Європи зокрема, на тлі процесів інтеграції економік. Звідси виникає важлива науково-практична проблема, яка полягає у забезпеченні економічної безпеки країн Європи в умовах глобалізаційних процесів. З цією проблемою пов'язане завдання з

визначення чинників та факторів економічної безпеки країн Європи.

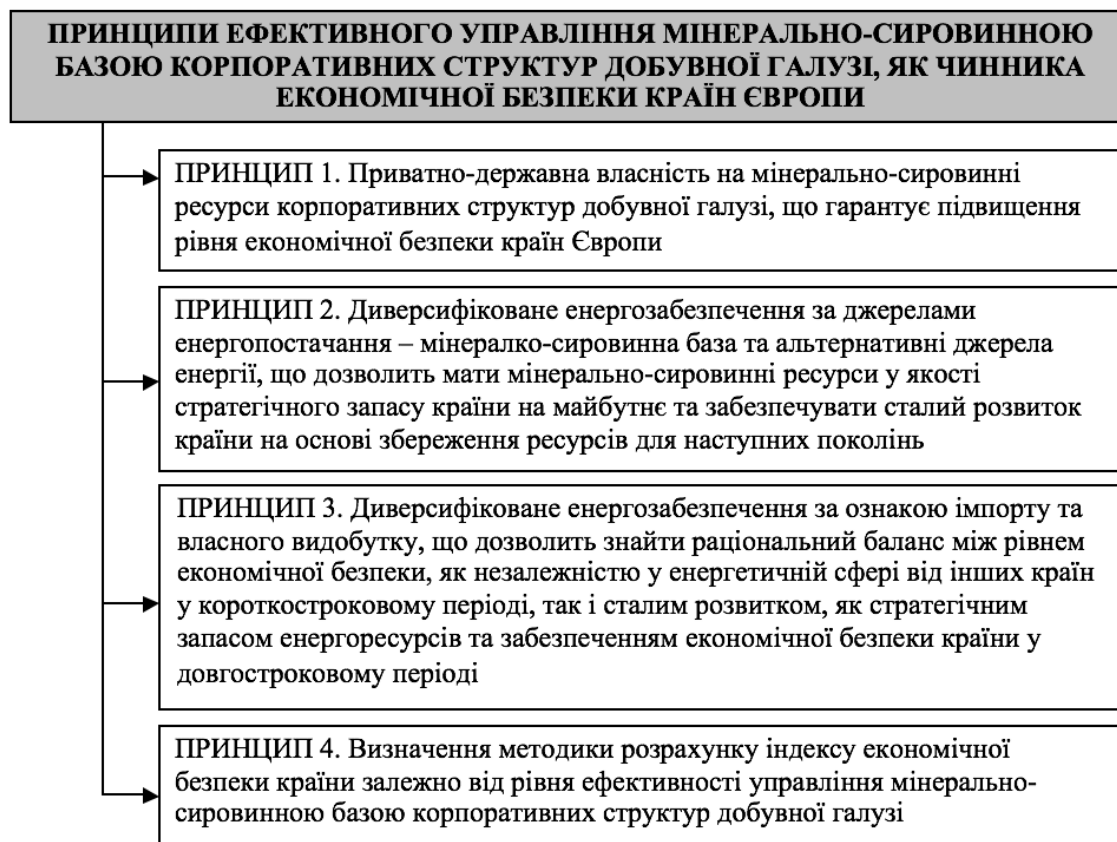

Рис. 4. Принципи ефективного управління мінерально-сировинною базою корпоративних структур добувної галузі, як чинника економічної безпеки країн Європи. Побудовано авторами

В умовах відсутності методичних підходів до визначення рівня економічної безпеки країни, доцільно вважати основною економічної безпеки будь-якої країни її енергетичну незалежність. У свою чергу, можна стверджувати, що енергетична незалежність країни, а саме країн Європи, ґрунтується на використанні мінерально-сировинної бази, частина якої у енергогенерації складає майже 50%. Таким чином, можна стверджувати, що ефективне управління мінерально-сировинною базою добувної галузі країн Європи та світу є суттєвим чинником економічної безпеки країни.

На наш погляд, ефективне управління мінерально-сировинною базою добувної галузі країн Європи та світу, спрямоване на забезпечення належного рівня їх економічної безпеки, повинно ґрунтуватися на чотирьох основних принципах, пов'язаних з імпортом та власним видобутком, балансом інтересів держави та корпоративної структури, а також з урахуванням короткострокової та довгострокової перспективи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Geršl, A. & Heřmanek, J. (2006): Financial Stability Indicators: advantages and disadvantages of their use in the assessment of the financial system stability. Czech National Bank Financial Stability Review.
2. Heslop, H. B. (2009). Economic Security in an Index of Economic Well-being: The CSLS Indicator of Economic Security. Centre for the Study of Living Standards Research Report 2009-12.
3. Hlavaček, M. (2007): Financial Stability Analysis in a Developing Economy. Czech Journal of Economics and Finance, 1–2/2007, pp. 2–4.
4. Амоша О.І. Стан, основні проблеми і перспективи вугільної промисловості України: наук. доп. // Донецьк: Ін-т економіки промисловості НАН України. – 2013.
5. Pivniak H. N. et al. Synchro-mining: civilized solution of problems of mining regions' sustainable operation // Scientific Bulletin of National Mining University. – 2012. – №. 3.
6. Варава Л.М. Визначення перспективних ринків збуту та стратегії поведінки на них залізородних гірничо-збагачувальних підприємств з використанням матриці «привабливість-конкурентоспроможність» / Л.М. Варава, В.В. Подсевак, І.Г. Єлізаров // Вісник КТУ. – 2011. – Вип. 27. – С. 267-271.
7. Бабець Є.К. Побудова портфельної матриці bostonconsultinggroupgrowth-share для стратегічного аналізу пріоритетних напрямків зовнішньоекономічної діяльності вертикально-інтегрованої структури / Є.К. Бабець // Прометей. – 2014. – №3(45). – С. 97-103.
8. Кобиляцький В. В., Морозова Л. В. Економічна безпека держави / В.В. Кобиляцький, Л.В.Морозова//Вісник національної академії національної гвардії України.–2017.–С.42-46
9. Мікула Н.А. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення / Н.А. Мікула //Регіональна економіка. – 2010. – №. 1.– С. 254-255.
10. Пашкевич М.С. Диверсифікація діяльності вугледобувних підприємств в контексті розвитку депресивних регіонів України / М.С. Пашкевич // Економічний вісник Національного гірничого університету. – 2011. - №3. – С. 11-17.
11. Пашкевич М.С. Екологізація виробництва підприємств України [Електронний ресурс] / М.С. Пашкевич, Т.О. Паламарчук. – Режим доступу: [http://www. economy. nauka. com. ua/index. php](http://www.economy. nauka. com. ua/index. php). – 2014.
12. Шагоян С.М. Корпоративні структури та об'єднання як один із чинників ефективної діяльності та безпеки гірничо-збагачувальних підприємств / Л.М. Солодовник, Н.О. Черненко, С.М. Шагоян // Інноваційна діяльність та економічна безпека підприємств: колективна монографія / за заг.ред. Л.М. Савчук, DanielFic – Дніпро: Пороги, 2017. – С. 122-134.
13. Шагоян С.М. Сутність та шляхи забезпечення економічної безпеки підприємства / О.М. Грибіненко, С.М. Шагоян // Науковий вісник херсонського державного університету. Серія: Економічні науки, Випуск 22, Частина 1. Херсон, 2017. – С. 98-100.
14. Coal in Europe. Euracoal Statistics [Електронний ресурс] // Euracoal URL: <https://euracoal.eu/info/euracoal-eu-statistics/> (дата звернення: 25.06.17).